

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and
Biotechnologies named after S.Z. Gzhyskyj

ISSN 24135550 print
ISSN 25181327 online

<http://nvlvet.com.ua/>

УДК 378

Розробка і впровадження систем якості в університеті: труднощі та перспективи

О.Є. Смолінська, М.П. Драч
smolinskao@gmail.com, mdrach@ukr.net

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького,
вул. Пекарська, 50, м. Львів, 79010, Україна

У статті висвітлено низку логічних проблем, дотичних до становлення внутрішньої системи якості в університеті. До їх числа входить необхідність означення контролюваного об'єкта, який, виходячи із нових документів, що регламентують діяльність вищих навчальних закладів, є складним, своєю чергою, має системний характер. Крім того, проблемою смислового характеру є змісти взаємодій, що здійснюватимуться в рамках дії системи якості. Необхідно також врахувати складність вибору процедур з контролю якості, нечіткість зв'язку між педагогічною результативністю праці викладачів та чинною системою заохочень і покарань в українських університетах, зміну пріоритетів у діяльності університетів, коли більшої ваги набувають наукові здобутки, особисте зростання за рахунок послаблення частки власне освітньої результативності. Наступним аспектом є визначена новим Законом України "Про вищу освіту" суб'єктність вищої освіти, що теж повинна бути охоплена дією системи якості.

Ключові слова: університет, система якості, вища освіта, освітня діяльність, процедури, заходи, суб'єкти, внутрішній контроль, організація вищої освіти й освітньої діяльності, проблеми й перспективи становлення і розвитку внутрішніх систем забезпечення якості.

Разработка и внедрение систем качества в университете: сложности и перспективы

О.Е. Смолинская, М.П. Драч
smolinskao@gmail.com, mdrach@ukr.net

Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С.З. Гжицкого,
ул. Пекарская, 50, г. Львов, 79010, Украина

В статье рассмотрен ряд логических проблем, касающихся становления внутренней системы качества в университете. К их числу относится необходимость определения контролируемого объекта, который, исходя из новых документов, регламентирующих деятельность высших учебных заведений, является сложным, имеющим, в свою очередь, системный характер. Кроме этого, проблемой смыслового характера являются смыслы взаимодействий, осуществляемых в рамках действия системы качества. Необходимо также учесть сложность выбора процедур контроля качества, нечёткость связи между педагогической результативностью работы преподавателей и действующей системой поощрений и наказаний в украинских университетах, смену приоритетов в деятельности университетов, когда большую весомость приобретают научные достижения, личный рост за счёт ослабления части собственно образовательной результативности. Следующим аспектом является определённая новым Законом Украины «О высшем образовании» субъектность высшего образования, что тоже должно быть охвачено действием системы качества высшего образования.

Ключевые слова: университет, система качества, высшее образование, образовательная деятельность, процедуры, мероприятия, субъекты, внутренний контроль, организация высшего образования и образовательной деятельности, проблемы и перспективы становления и развития внутренних систем обеспечения качества.

Citation:

Smolinska O.Ye., Drach M.P. (2016). Development and implementation of quality systems at the University: difficulties and perspectives. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhyskyj*, 18, 2(69), 234–237.

Development and implementation of quality systems at the University: difficulties and perspectives

O.Ye. Smolinska, M.P. Drach
smolinskao@gmail.com, mdrach@ukr.net

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj,
Pekarska Str., 50, Lviv, 79010, Ukraine

The article describes a series of logical problems relating to the establishment of an internal quality system at the University. Among them is the need to determine the controlled object, which is the basis of the new documents, regulating the activities of institutions of higher learning, is a complex that has, in turn, is systemic. In addition, the problem of the semantic meanings of the character interactions are carried out within the framework of the quality system. It should also be noted the difficulty of choosing quality control procedures, blurred relationship between teaching effectiveness of teachers and the existing system of rewards and punishments in Ukrainian universities, changing priorities in university activities when large weight gain scientific achievement, personal growth due to weakening of the actual educational performance. A further aspect is defined by the Law of Ukraine «On Higher Education» subjectivity of higher education, which should also be covered by the action of the quality of education systems.

Key words: University, quality system, higher education, educational activities, procedures, activities, entities, internal control, the organization of higher education and educational activities, problems and prospects of the formation and development of internal quality assurance systems.

Вступ

У новому Законі України «Про вищу освіту» [1], крім новаційних, сформульовано й формалізовано зміни, що вже відбувалися протягом більш як десяти років. Зокрема, на відміну від попереднього Закону [2], окремим розділом регламентовано забезпечення якості вищої освіти (розділ V). Крім того, існують і розвиваються тенденції переорієнтування якісних показників у вищій освіті не лише у розрізі критеріальних характеристик, а й у зміні структури системи, елементам якої ці характеристики повинні бути притаманні. Зокрема, новим Законом, крім вищих навчальних закладів, інших юридичних осіб, що надають освітні послуги, та органів управління, системними елементами вищої освіти також визначені рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти, галузі знань і спеціальності, освітні й наукові програми, стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти, учасники освітнього процесу [1, ст. 11]. Що ж до останніх, то новим Законом обумовлена така функція студентського самоврядування, як «участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти» [1, ст. 40]. Відповідно, всі елементи повинні мати власні параметри якості. У зв'язку із цим проблема розробки та впровадження внутрішньої системи якості є не

лише актуальною, а й досить складною, багатогранною.

Матеріал і методи досліджень

У ході розробки були опрацьовані Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [8], відповідна документація інших навчальних закладів, зокрема програма заходів із забезпечення якості освіти у КНУ імені Тараса Шевченка [6], система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Українській інженерно-педагогічній академії [7], положення про системи якості Державного університету телекомунікацій [3] і ХНУ імені Василя Каразіна [4], УПІА [5].

Результати та їх обговорення

Всього дослідження передбачало три етапи: визначення поняттєвого апарату, структурний аналіз системи внутрішнього забезпечення якості, розробка процедур забезпечення якості.

На першому етапі здійснений порівняльний аналіз ключових понять якості у новому і старому Законах, зокрема якості вищої освіти та якості освітньої діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз ключових понять якості, пов'язаних із вищою освітою

	Закон України «Про вищу освіту» (2002 р.) [2]	Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) [1]
Якість вищої освіти	сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства	рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти
Якість освітньої діяльності	сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або(та) суспільства	рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань

Отже, якщо попередній Закон орієнтував процес досягнення якісних показників на підпорядкованість задоволенню потреб різних рівнів, то чинний — на відповідність стандартам і створення нової культурно-освітньої реальності. Способи досягнення теж різні: у попередньому варіанті вони ніяк не обумовлюються, а в сучасному — це ступінь активності суб'єктів, що означається через здобуття. Ще одним

елементом, вартим уваги, є кількісний підхід, взятий як ключовий у 2002 році: "Якість... - це сукупність". Фактично це означає, що якість — це неструктурована кількість, об'єднана внутрішніми інтегративними зв'язками. У Законі 2014 року вже йдеться про впорядковані критерії, що обумовлюють різні за вагомістю здобутки з різними характеристиками.

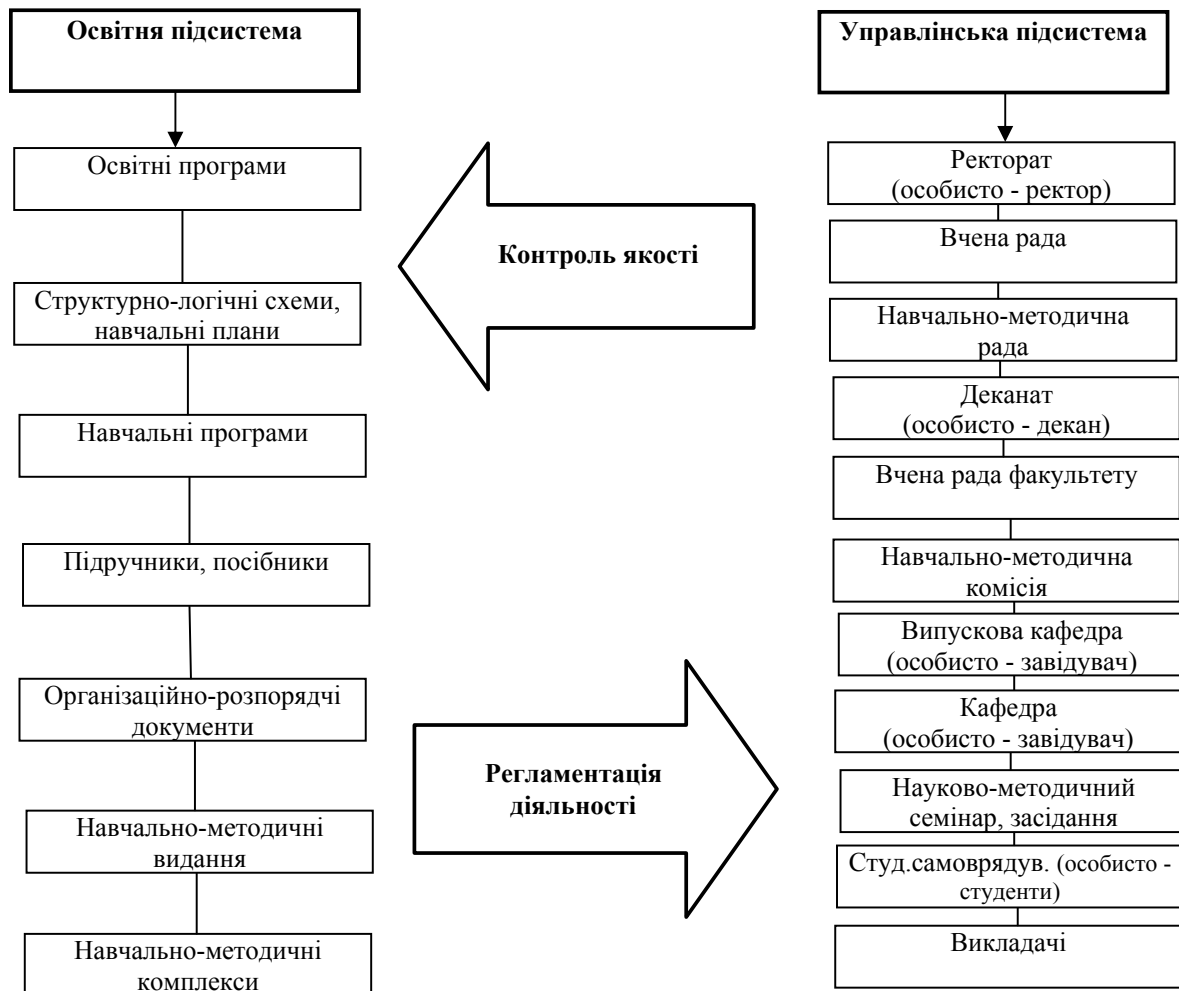

Рис. 1. Пропонована система якості вищої освіти у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

На другому етапі, як було зазначено вище, здійснено структурний аналіз системи внутрішнього забезпечення якості. При цьому виходили як із розширеної суб'єктності, про що йшлося у вступі, так і з наявного в університеті досвіду організації управління якістю. На цьому етапі слід було подолати низку суперечностей, серед яких: між формальним та реальним змістом елементів системи вищої освіти; між усталеною системою управління якістю з акцентом на функцію контролю та необхідністю створення системи забезпечення якості, що передбачає наявність відповідних характеристик культурно-освітнього простору; між існуючими процедурами, заходами реалізації системи якості та їх суттєвою невідповідністю завданням забезпечення якості; між організаційними змінами в освітньому процесі, що вже відбулися, та наступними трансформаціями.

Отже, поступово, перша суперечність, між формальним та реальним змістом елементів системи вищої освіти, долається завдяки зміні змісту програм навчання на освітні програми, перетворенню змісту освітніх комунікацій. Друга — між усталеною системою управління якістю та необхідністю створення системи забезпечення якості — може бути подолана за рахунок інтегрування управління якістю в систему вищого рівня, саморегульовану, яка не лише відповідає певним критеріям, а сама генерує власні характеристики якості. Суперечність між чинними процедурами і заходами з якості та їх невідповідністю завданням забезпечення якості може бути розв'язана через поступове впровадження нових форм, серед яких і публічні лекції, і реальна рейтинговість оцінок освітньої діяльності, і розбудовування горизонтальних комунікацій у різних сферах життєдіяльності універ-

ситету. Вирішення четвертої суперечності, що стосується поступовості змін та напрямків їх подальшого розвитку, багато в чому залежить від зовнішніх умов. Проте загальна тенденція вже чітко окреслилася, її основний зміст полягає в тому, що не слід сподіватися на стабільність ні зовнішніх, ні внутрішніх умов функціонування системи забезпечення якості, тому основною її характеристикою повинна стати здатність до саморегуляції, що досягається через високий рівень соціальної відповідальності університету, отже, й визначеність індивідуальних критеріїв якості освітньої діяльності суб'єктів.

Право регулювання університетом якості вищої освіти впливає з його автономії, що полягає у самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів.

Підсумком проведеного дослідження й результатом синтезу отриманих відомостей став поділ системи на два компоненти: система забезпечення якості вищої освіти та система забезпечення якості освітньої діяльності. На основі цього поділу на третьому етапі було згруповано існуючі процедури забезпечення якості та внесено новачі, спрямовані на найближчу перспективу їх розвитку в напрямі індивідуалізації та посилення активності суб'єктів.

Структура внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти в університеті (рис. 1) передбачає узгодженість дієвості двох підсистем (освітньої та управлінської) щодо формування внутрішніх параметрів якості.

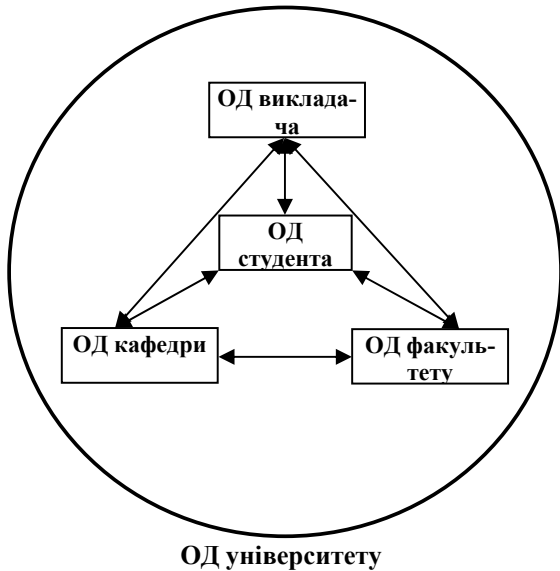

Рис. 2. Пропонована система контролю якості освітньої діяльності (ОД) у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (стрілками позначено спрямованість процедур з якості)

Що ж до системи управління якістю освітньої діяльності, то вона ґрунтується на засадах студентоцентрованості в діяльності університету (рис. 2)

Висновки

Розробка і впровадження внутрішньої системи забезпечення якості в університеті є завданням досить непростим, особливо зважаючи на те, що змістово поняття якості, згідно із Законом України “Про вищу освіту” (2014 р.), орієнтовані на стандарти вищої освіти, розробка і впровадження яких триває, як і в цілому інституціоналізація якості в освіті. Водночас робота над внутрішньою системою якості в університеті є наслідком його автономності, яка таким чином утверджується, конкретизується.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою розвитку тематики розробки систем забезпечення якості є вивчення можливостей поступового переходу до нових умов організації вищої освіти і змін у змісті й організації освітньої діяльності.

Бібліографічні посилання

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu» vid 01.07.2014. 1556-VII [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian).
2. Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu» vid 17.01.2002. 2984-III [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> (in Ukrainian).
3. Polozhennia pro systemu vnutrishnogo zabezpechennia yakosti osvity Derzhavnogo universytetu telekomunikacij [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://www.dut.edu.ua/uploads/p_447_83633479.pdf (in Ukrainian).
4. Polozhennia pro systemu zabezpechennia yakosti vyshhoyi osvity (systemu vnutrishnogo zabezpechennia yakosti) Xarkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V.N. Karazina [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.univer.kharkov.ua/docs/work/yakist-osvity-polozhennia.pdf> (in Ukrainian).
5. Polozhennia pro systemu zabezpechennia yakosti osvitn'oyi diyal'nosti ta yakosti vyshhoyi osvity (systemu vnutrishn'ogo zabezpechennia yakosti) Ukrainyinskoyi inzhenerno-pedagogichnoyi akademiyi [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://drive.google.com/file/d/0B-9AhcZpgmCIRTJuWTJwWEpVdIk/view> (in Ukrainian).
6. Programa zahodiv iz zabezpechennia yakosti osvity u Kyyivs'komu nacional'nomu universyteti imeni Tarasa Shevchenka. K.: KNU, 2011. 32 (in Ukrainian).
7. Systema vnutrishn'ogo zabezpechennia yakosti osvitn'oyi diyal'nosti ta yakosti vyshhoyi osvity v Ukrainyinskij inzhenerno-pedagogichnij akademiyi [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <https://drive.google.com/file/d/0B-9AhcZpgmC1a0JJWVpBaUdpNUE/view> (in Ukrainian).
8. Standarty i rekomendaciyi shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropejs'komu prostori vyshhoyi osvity (nova redakciya 2015 roku) [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 10.10.2016